

Izvorni naučni rad

Primljeno 8. 5. 2017, prihvaćeno za objavljivanje 27. 10. 2017.

Mr. Senada Fejzić

Osnovna škola „Hasan Kjačija Pruščak“ Zenica
senadafejzic7@yahoo.com

POVEZANOST KVALITETA ŠKOLSKOG ŽIVOTA I SOCIJALNIH KOMPETENCIJA KOD SREDNJOŠKOLACA

Sažetak

Razvoj socijalnih kompetencija predstavlja integrirani dio razvoja individue i važan je za prilagođeno funkcioniranje u društvu. Pretjerana kognitivna uloga škole sve više zanemaruje razvoj socijalnih kompetencija kod učenika, koje su ključne za zdrav prosocijalan razvoj učenika. Socijalne kompetencije predstavljaju područje rada pedagoških i psiholoških nauka, kojima se u posljednje vrijeme pridaje posebna važnost. Najpogodnije polje za istraživanje nivoa razvijenosti socijalnih kompetencija jeste školsko okruženje, s obzirom da učenici tu provode većinu svog vremena.

Cilj našeg istraživanja bio je istražiti povezanost kvaliteta školskog okruženja i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (tehničkog i gimnazijskog smjera). Dobiveni podaci su prikupljeni analizom sadržaja (terijski dio) i Survey metodom, tehnikom anketiranja.

Rezultati pokazuju da je kvalitet školskog života uveliko povezan sa razinom razvoja socijalnih kompetencija kod učenika. Najveća povezanost očitava se u potkategorijama: opće zadovoljstvo školom, socijalna integriranost i priprema za budućnost, dok u potkategorijama negativni osjećaji prema školi i doživljaj učenja pokazuju djelimičnu povezanost.

Rezultati ovog rada mogu biti uvod za planiranje programa rada unutar školskih kurikulumu, koji bi imali za cilj unapređenje socijalnih kompetencija učenika.

Ključne riječi: socijalne kompetencije, kvaliteta školskog života, školska prilagodba, nastavnici, adolescenti

Uvod

Životni prostor i školski ambijent su važan segment života svakog ljudskog bića. Polazeći od činjenice da je školovanje

sastavni dio životnog toka, svakako možemo tvrditi da taj ambijent obiluje mnoštvom varijabli koje se mogu istraživati. Škola predstavlja važan susret djeteta sa vanjskim svijetom. Dijete iz sigurne zone porodice ulazi u novu zonu, sa drugačijim zahtjevima i pristupima u odnosu na primarnu porodičnu bazu. Kako će se dijete snaći u školskom sistemu zavisi od mnogo faktora, od kojih neke navodimo u ovom radu, a to su prvenstveno biološki faktori, kao što su temperament i karakter djeteta, ali i odgojni faktor koji dijete donosi iz svoje porodice, zatim školski ambijet u koji dijete dolazi, pristup nastavnika/učitelja i odnos sa drugom djecom, njegova snalažljivost i stepen razvijenosti socijalnih vještina. Neki od pomenutih faktora izaostanu, kao naprimjer lijep i ugodan školski ambijent, ali ih nadomjesti drugi factor, kao što je pristup učitelja/nastavnika ili odnos sa vršnjacima. Najpovoljniji ambijent za dijete se formira ukoliko se usaglase svi faktori u najboljem smislu, gdje dijete izrasta u cjelovitu i stabilnu ličnost, ali to nije uvijek slučaj. Čak i kada se to desi, obilježje te pojave je nestalnost i promjenljivost.

Kvalitet školskog ambijenta i iskustva u školi su vrlo značajni. Ako se pobrinemo da prvačiću škola bude lijepo i ugodno mjesto te uložimo napor kako bismo spriječili razvoj straha od škole, onda za tinejdžera trebamo uložiti isti ili veći napor, zbog novih socijalnih interakcija i psihofizičkih promjena koje on u ovoj osjetljivoj životnoj fazi proživljava.

Kvalitet školskog ambijenta uveliko doprinosi razvoju socijalnih kompetencija srednjoškolaca. Previšić (2007) naglašava važnost humanističkog kurikulumu orijentiranog na učenika i opasnosti nedovoljnog razvoja socijalnih kompetencija u školi. Pretjerana kognitivna uloga škole slabi njenu odgojnu funkciju i duhovnu nadogradnju, što je, svakako, pogubno za zdrav i prosocijalni razvoj djece i mladih (Previšić, 2007:23).

Socijalne kompetencije

Na najvišem nivou, socijalna kompetencija definirana je kao efikasnost u socijalnim interakcijama. Efikasnost je definirana kao organizirani sistem ponašanja usmjeren na ostvarenje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva (Waters i Sroufe, 1983, prema Petrović-Zotović, 2007:432).

Naime, istraživanja pokazuju da kvaliteta dječije socijalne kompetencije u vrtiću ukazuje na to kakva će biti njihova socijalna

i akademska kompetencija u školi (Pellegrini i Glickman, 1990, prema Katz i McClellan, 2005:11).

Vještine socijalne kompetencije kao što su saradnja s drugima i međuljudski odnosi unutar jedne skupine ili zajednice, odraslih ili vršnjaka, utječe na razvoj mnogih faktora vezanih za učenje temeljnih odrednica neke kulture.

Perrenoud (2002) kompetentnost definira kao sposobnost učinkovitog djelovanja u brojnim situacijama, a temelji se na stečenom znanju, iako njime nije ograničen. Prema navedenom, socijalna kompetencija podrazumjeva skup znanja, vještina i sposobnosti potrebnih za primjereno funkcioniranje u društvu (zajednici).

Naravno, zadovoljavajući odnosi s vršnjacima osiguravaju kontekste za širok raspon socijalnih i intelektualnih podsticaja, izazova i učenja (Katz i McClellan, 2005:31).

Socijalna kompetentnost trebala bi biti jedan od ciljeva današnjeg odgoja i obrazovanja. Većina zemalja članica Evropske unije prilikom razvijanja svojih nacionalnih kurikuluma i definiranja obrazovnih ciljeva oslanja se na Evropski referentni okvir ključnih kompetencija, koji socijalnu kompetentnost prepoznaje kao jednu od temeljnih kompetencija, a time i jednim od važnih obrazovnih ciljeva (Markuš, 2010).

Previšić (2007), nadalje, smatra da je jedan od zahtjeva strukturiranja kurikuluma i prosocijalno samopotvrđivanje učenika, što znači da bi škola sve više trebala biti odgojno-socijalna zajednica koja bi u okviru svoje odgojne funkcije naglasak stavljala na socijalni aspekt odgoja.

Kvalitet školskog života

Kvalitet školskog života definira se kao skup pozitivnih i negativnih iskustava u školi te ostalih osjećaja povezanih sa specifičnim područjima i posljedicama života u školi (Leonard, 2002, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009:698).

Pored obrazovanja koje učenik postiže, on u školi usvaja i niz drugih sposobnosti i umijeća koji direktno imaju utjecaj na cjelokupan razvoj individue. Školsko okruženje može biti motivirajuće za optimalan razvoj svakog pojedinca, ali, isto tako, može biti uzrokom devijantnog i asocijalnog ponašanja.

Komunikacija je neizostavna poveznica između mjerenja kvaliteta školskog života i vještina socijalnih kompetencija.

Komunikacija i djelovanje putem nje, zapravo, daje neku vrstu opipljivosti pojava koje se javljaju kod mladih. Zato je kvalitetna škola uvjet za efikasnu pedagošku komunikaciju (Suzić, 2005:176).

Kvalitet školskog okruženja može biti značajan faktor u razvoju socijalnih kompetencija: samokontrole, samopoštovanja, odnosa sa vršnjacima, međuljudskih odnosa i općeg zadovoljstva školom.

Škole mogu kreirati takvo koherentno okruženje i klimu koja će biti snažnija od bilo kojeg pojedinačnog utjecaja – učitelja, razreda, obitelji, susjedstva – a toliko snažno da će za najmanje 6 sati dnevno moći nadjačati sve drugo u životima djece (Edmonds, 1982, prema Kranželić-Tavra, 2002).

Istraživanja (Mok i Flynn, 2002, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009) pokazuju da je percepcija kvaliteta školskog života povezana s razrednim ozračjem i iskustvima učenja i poučavanja u učionici (Kong, 2008, prema Raboteg-Šarić, 2009), ali i s individualnim karakteristikama učenika, poput dobi i spola (Linnakylä i Brunell, 1996; Mok i Flynn, 2002, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009), spremnosti preuzimanja odgovornosti za vlastite uspjehe i neuspjehe u školi, samopoštovanjem, lokusom kontrole i obrazovnim ambicijama (Linnakylä i Brunell, 1996; Karatzias i sar., 2002; Wolf i sar., 1981, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009:699).

Kada govorimo o kvalitetu školskog života, u obzir se uzima ne samo opća dobrobit učenika već i osjećaji vezani uz specifična područja školskog života, primjerice kvalitet odnosa u školskom okruženju, odnose s drugim učenicima i nastavnicima, učenički doživljaj važnosti školovanja za život, osjećaj uspješnosti u školi, te motivaciju za učenje (Raboteg-Šarić i sar., 2009).

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja ovog znanstvenog rada jeste ispitati povezanost kvaliteta školskog života i socijalnih kompetencija srednjoškolaca.

Istraživačke hipoteze

Pretpostavlja se da postoji statistička značajna povezanost između kvaliteta školskog života i razvoja socijalnih kompetencija srednjoškolaca: da je procijenjeni veći kvalitet školskog života

povezan sa razvijenijim socijalnim kompetencijama srednjoškolaca.

Iz istraživačkih zadataka izvedene su sljedeće podhipoteze:

- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost općeg zadovoljstva školom i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost između negativnih osjećaja prema školi i socijalnih kompetencija (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo postoji statistički značajna povezanost između odnosa sa nastavnicima i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost kod socijalne integriranosti i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost priprema za budućnost i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost školskog postignuća i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).
- Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost doživljaja učenja i socijalnih kompetencija srednjoškolaca (samokontrole, odnosa sa vršnjacima, školske prilagodbe i empatije).

Metode

U teorijskom dijelu teksta korištena je metoda teorijske analize. U empirijskom dijelu korišten je deskriptivno-analički Servey metod prilikom interpretacije rezultata dobivenih anketnih upitnika učenika osnovne i srednje škole. Istraživačka tehnika je anketiranje.

Uzorak

Istraživačkim uzorkom obuhvaćeno je 188 učenika srednjih škola na području grada Zenice. U Drugoj gimnaziji ispitano je 97 učenika, a u Mješovitoj srednjoj industrijskoj školi ispitan je 91 učenik. Od ukupnog broja ispitanika, broj muških ispitanika iznosi 116, a ženskih 72. Anketirani su učenici I, II i III razreda srednjih škola.

Istraživački instrumentarij

Od istraživačkih instrumenata primijenjeni su sljedeći:

- Walker-McConnell skala socijalne kompetencije i školske prilagodbe za adolescente (Walker i McConnell, 1995). Za potrebe ovog rada korištena je prerađena Verzija za adolescente, koja sadrži 53 stavke i svakako se značajno preklapa sa Izvornom verzijom. Pedeset od 53 stavke podijeljene su u četiri subskale koje mjere vještine socijalne kompetencije, i to: samokontrola, odnosi sa vršnjacima, školska prilagodba i empatija (Walker-McConnell, 1995).
- Upitnik kvaliteta školskog života (Ainley i Bourke, 1992, prema Leonard, 2002). Upitnik sadrži 40 tvrdnji, koje čine sedam skala. Skale "Opće zadovoljstvo školom" (General satisfaction) i "Negativni osjećaji prema školi" (Negative affect) mjere opći pozitivan i negativan stav učenika prema školi. Skale "Priprema za budućnost" (Opportunity), "Socijalna integriranost" (Social integration), "Školsko postignuće" (Achievement), "Nastavnici" (Teacher) i "Doživljaj učenja" (Adventure) mjere specifične domene kvaliteta školskoga života. Učenici su označavali svoj stepen slaganja sa sadržajem pojedine tvrdnje na skali od četiri stepena 700 (1 – "uopće se ne slažem", 2 – "uglavnom se ne slažem", 3 – "uglavnom se slažem", 4 – "potpuno se slažem").

Rezultati

Gledano sa aspekta školskog konteksta, socijalna kompetentnost pokazuje stepen u kojem grupa vršnjaka prihvata neko dijete. Kad je riječ o psihološkom pristupu socijalnoj kompetenciji, pažnja je usmjerena na sposobnost prilagođavanja i usklađivanja aktivnosti i ponašanja u određenoj situaciji. Socijalno

nekompetentno dijete je ono koje se, zbog raznih propusta, nije socijaliziralo kao kompetentno, tj. socijalna nekompetentnost je posljedica neprikladnog učenja, jer su negativna ponašanja bila potkrepljivana i integrirana kao mehanizmi zadovoljavanja potreba (Brdar, 1993, prema Buljubašić-Kuzmanović, 2010:192).

Razvijenost socijalnih kompetencija kod pojedinca može uzrokovati stepen prilagođenosti školskom ambijentu i svakako je povezana sa osjećajima prema školi.

Varijabla *kvalitet školskog života* operacionalizirana je na sljedeće segmente: opće zadovoljstvo školom, negativni osjećaji prema školi, nastavnici, socijalna integriranost, priprema za budućnost, školsko postignuće i doživljaj učenja.

Slijedi pojedinačna analiza i interpretacija istraživačkih rezultata.

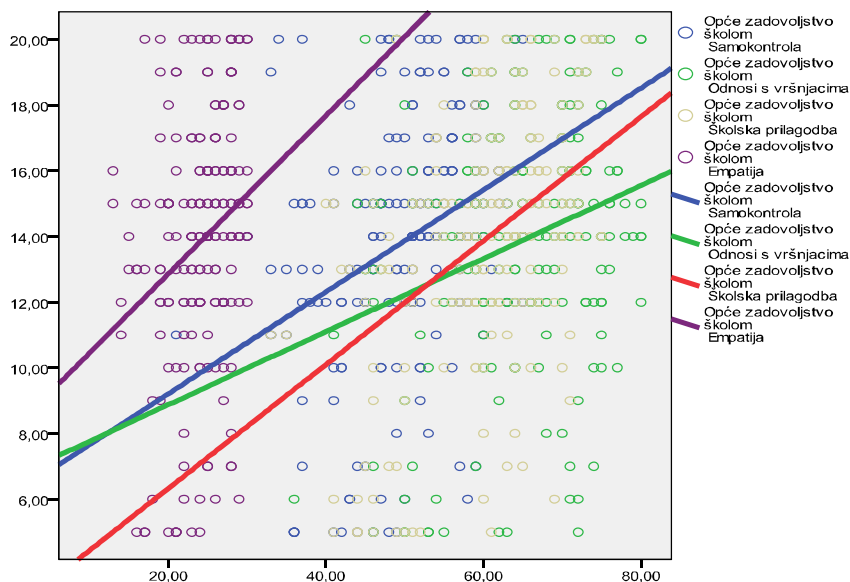
Povezanost općeg zadovoljstva školom i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

U domenu povezanosti sa školom, istraživanja potvrđuju da su učenici koji su povezani sa ljudima u školi (uključujući nastavnike i vršnjake) sretniji u školi i osjećaju da tu pripadaju (Labbey, 2004, prema Masnell i sar., 2014:4). Primjeri povezanosti uključuju osjećaj pripadnosti, ponosa školom, osjećaja ugone za njih i druge u školi. Učenici koji su duboko povezani sa školom osjećaju se sigurno, osjećaju podršku u školi i vjeruju da škola nudi jedno podupiruće okruženje (Maddox i Prinz, 2003, prema Masnell i sar., 2014:4).

Iz skater-dijagrama 1 vidljivo je kako porast na skali općeg zadovoljstva školom prati porast na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su apsolutnu povezanost između općeg zadovoljstva školom i socijalnih kompetencija srednjoškolaca. Statistička značajnost nalazi se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to: *samokontrola* ($F=3,041$, $\text{sig.}=.000$); *odnosi sa vršnjacima* ($F=2,008$, $\text{sig.}=.017$), *školska prilagodba* ($F=4,162$, $\text{sig.}=.000$) i *empatija* ($F=2,440$, $\text{sig.}=.003$). Iz ovoga vidimo da je opće zadovoljstvo školom usko povezano s vještinama socijalne kompetencije i da su, zapravo, one odraz psihičkog stanja i zadovoljstva s jedne strane, i ponašajnog s druge strane. S obzirom da srednjoškolci mnogo vremena provode u školi, sa

kvalitetom školskog života i općeg zadovoljstva školom vežu se, pored obrazovnih umijeća i uspjeha, i drugi segmenti. Ti segmenti mogu biti vezani za cjelokupnu klimu u školi. Time je prva podhipoteza potvrđena.

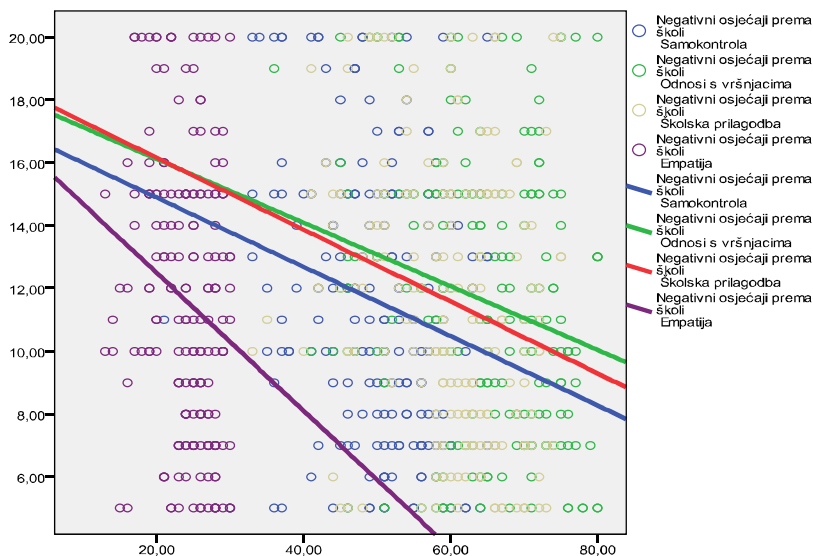
Scater dijagram 1. *Odnos općeg zadovoljstva školom i socijalnih kompetencija srednjoškolaca*

Povezanost negativnih osjećaja prema školi i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Negativni osjećaji prema školi i vještine socijalnih kompetencija najčešće su u negativnoj korelaciji, jer socijalne kompetencije upravo pomažu pojedincu da se izbori sa svim oblicima stresora koji ga okružuju, pa tako i sa negativnim osjećajima prema školi.

Djeca koja posjeduju socijalnu kompetentnost uspostavljaju pozitivne odnose sa odraslima i vršnjacima, koji im pomažu da se vežu sa njihovim obiteljima, školom i zajednicom (Zvizdić, 2015:46).

Iz skater-dijagrama 2 vidljivo je kako porast na skali negativnih osjećaja prema školi prati pad na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Scater dijagram 2. Odnos negativnih osjećaja prema školi i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Rezultati Anove pokazali su povezanost samo na subskali školske prilagodbe ($F=1,982$, $\text{sig.} = ,019$). Ovo nam pokazuje da je druga podhipoteza djelomično potvrđena. Dakle, negativni osjećaji prema školi mogu biti visoki iako se ispitanici prilagode školskom okruženju. Ukoliko negativni osjećaji prema školi rastu, onda je za očekivati da su tu socijalne kompetencije male, što vidimo kroz rezultate ovog istraživanja. Izuzetak je školska prilagodba, gdje se povezanost pokazala sa negativnim osjećajima prema školi.

Negativni osjećaji prema školi najčešće su povezani sa niskim stepenom socijalnih kompetencija. Rezultati istraživanja ukazuju da nekvalitetna interakcija s vršnjacima u školskom okruženju predstavlja važan prediktor nezadovoljstva školom, pri čemu zadovoljavajuće interakcije s drugim učenicima utječu na pozitivan doživljaj škole (Brendgen i sar., 2002; Holder i Coleman, 2009, prema Bubić-Goreta, 2015).

Djeca koja imaju manji broj vršnjaka za prijatelje, i koja taj odnos doživljavaju kao zadovoljavajući, ne osjećaju se usamljeno (Asher i sar., 1990; Asher i Wheeler, 1985, prema Klarin, 2004).

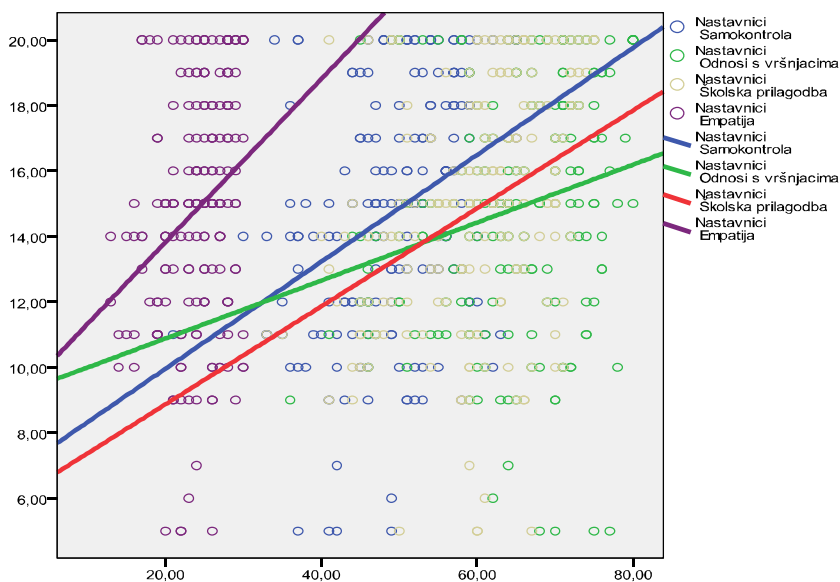
Istraživanje koje su sproveli Raboteg-Šarić i sar. (2009) pokazalo je kako su negativni osjećaji učenika prema školi u znatnoj mjeri povezani s aspektima kvaliteta školskog života na koje škola može utjecati, poput kvaliteta odnosa među učenicima,

kvaliteta odnosa između učenika i nastavnika te stepena u kojem učenici ono što se uči u školi smatraju zanimljivim i relevantnim za život.

Povezanost odnosa nastavnika i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Nastavnici mogu njegovati rezilijenciju kod učenika tako što će kreirati razrednu i školsku klimu koja će prigriliti dijete, zadovoljiti učenikovu potrebu za sigurnošću i pripadanjem, razvijati socijalnu kompetenciju, autonomiju, sposobnost rješavanja problema te omogućiti svakom učeniku prilike da učestvuje u raznim aktivnostima škole (Zvizdić, 2015:76).

Nastavnici mogu utjecati na razvoj socijalnih kompetencija kod učenika, ali, istovremeno, nivo razvijenosti istih osobina može utjecati na čvrstinu povezanosti sa nastavnicima, te načina i kvaliteta ophođenja prema njima.

Scater dijagram 3. Povezanost odnosa nastavnika i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Iz skater-dijagrama 3 vidljivo je kako porast na skali kvaliteta odnosa nastavnika prati porast na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su apsolutnu povezanost između odnosa sa nastavnicima i socijalnih kompetencija srednjoškolaca, čime je potvrđena i treća podhipoteza. Statistička značajnost javlja se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to: *samokontroli* ($F=2,956$, $\text{sig.} = ,000$), *odnosa sa vršnjacima* ($F=2,771$, $\text{sig.} = ,001$), *školskoj prilagodbi* ($F=3,470$, $\text{sig.} = ,000$) i *empatiji* ($F=2,335$, $\text{sig.} = ,000$). Na osnovu rezultata možemo zaključiti da što su veće i razvijenije socijalne kompetencije kod ispitanika, to je bolji odnos sa nastavnicima. Socijalne kompetencije omogućavaju učenicima da izraze svoje mišljenje i zahtjeve uvažavajući nastavnikov autoritet, ali i svoj integritet. U tom odnosu svakako je važna razina samokontrole i empatije koje učenik može da ispolji. S druge strane, važno je i predstaviti na koji način nastavnici mogu da razviju socijalne kompetencije svojih učenika. Dakle, težište našeg istraživanja je fokusirano na tvrdnji da razvijene socijalne kompetencije poboljšavaju odnos i povezanost sa nastavnicima, ali, svakako, i ova druga strana nije zanemariva.

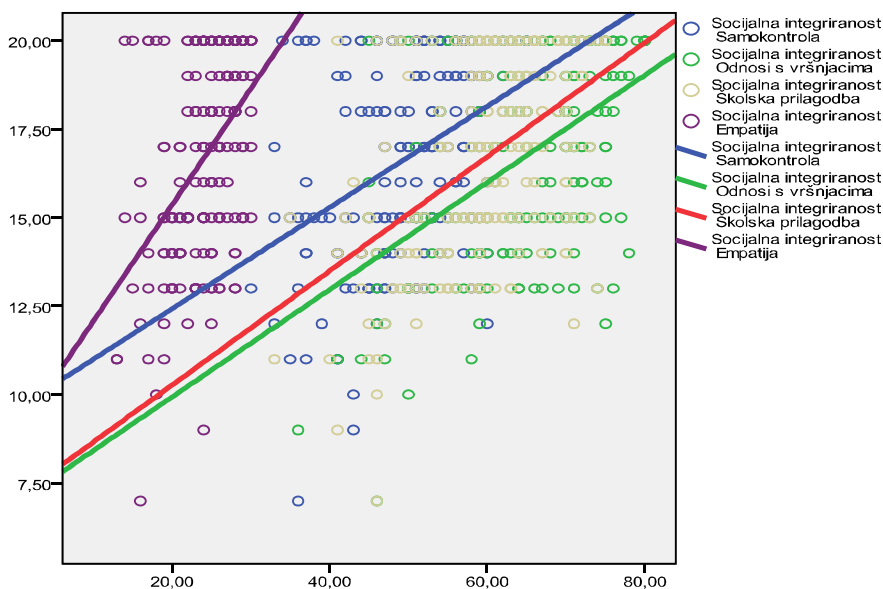
Rezultati istraživanja su pokazali kako su djeca koja su izgradila odnos povjerenja sa učiteljem socijalno kompetentnija u odnosima s vršnjacima, ali prilikom tih istraživanja nisu uključene obiteljske varijable, kao što je npr. kvalitet privrženosti, kvalitet obiteljske interakcije, struktura obitelji i sl., za koje se smatra da bi mogle imati ključnu ulogu u promatranim aspektima ponašanja djeteta (Klarin, 2006; prema Blažević, 2015:3).

Prilikom razmatranja odnosa učenika i nastavnika, naročito je važan utjecaj nastavničke podrške autonomiji učenika, koja je povezana s povećanjem intrinzične motivacije, osjećajem autonomije, angažmanom pri učenju, školskim postignućem te općenito boljom prilagodbom u školi (Grolnick i Ryan, 1987; Reeve i Jang, 2006; Ryan i Grolnick, 1986; Williams i Deci, 1996, prema Bubuć-Goreta, 2015:485).

Povezanost socijalne integriranosti i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Socijalnu integriranost definirat ćemo kroz definiciju o socijalnoj podršci, jer navedena definicija sadrži u sebi segmente bitne socijalne integriranosti. Svakako, sve to je moguće ostvariti uz postojanje i razvijanje socijalnih kompetencija kod pojedinca. Prema Cobbovoj formulaciji (1976; prema Lin, 1986; Taylor i Aspinwall, 1996, prema Zvizdić, 2015:57), socijalna podrška sadrži

brigu i ljubav, poštovanje, pripadnost mreži komunikacija te zajedničke obaveze. Također, Kalin (1979a; 1979b; prema Zvizdić, 2000, prema Zvizdić, 2015:57) socijalnu podršku vidi kao interpersonalne transakcije koje uključuju samo jedan ili više faktora: osjećanje, afirmaciju i pomoć.

Scater dijagram 4. *Odnos socijalne integriranosti i socijalnih kompetencija srednjoškolaca*

Iz skater-dijagrama 4 vidljivo je kako porast na skali kvaliteta socijalne integriranosti prati porast na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su apsolutnu povezanost socijalne integracije i socijalnih kompetencija srednjoškolaca, sa najvišim stepenom statističke značajnosti, čime je potvrđena četvrta podhipoteza. Statistička značajnost javlja se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to: *samokontrola* ($F=3,488$, $sig.=,000$), *odnosi sa vršnjacima* ($F=6,080$, $sig.=,000$), *školska prilagodba* ($F=6,285$, $sig.=,000$) i *empatija* ($F=5,867$, $sig.=,000$). Rezultati našeg istraživanja govore nam o izuzetno velikoj povezanosti socijalne integriranosti i vještina socijalnih kompetencija. Tim više, jer su to dvije kategorije u međuovisnosti, koje prate iste ishode, a to je prilagođenost sredini, samokontrola, komunikacija i interakcija sa okolinom te istinska povezanost sa subjektima. U

školskom okruženju, za dobro funkcioniranje pojedinca veoma je važna školska prilagodba, koja prati socijalnu integriranost, a koja je potpomognuta socijalnim kompetencijama. Ova isprepletenost govori nam da mnoge interakcije polaze od pojedinca i njegovih individualnih karakteristika, koje se vremenom stječu u različitim društvenim funkcijama, i o kojim, na kraju, ovisi njegovo funkcioniranje u grupi.

Rezultati dobiveni istraživanjem (Bubić-Goreta, 2015) pokazali su medijacijski učinak percipirane akademske kontrole u povezanosti školskog postignuća, socijalne integriranosti te nastavničke podrške s općim zadovoljstvom školom. S druge strane, dobiveni rezultati nisu pokazali medijacijski učinak socijalne samoeфикаsnosti u povezanosti školskog postignuća, socijalne integriranosti te nastavničke podrške s općim zadovoljstvom školom.

Stepen socijalne integracije i interakcije s vršnjacima naročito je važan u adolescentskoj dobi (Lacković-Grgin, 2005), što je u skladu i s rezultatima provedenog istraživanja, koji upućuju na važnost socijalnih odnosa među učenicima za opće zadovoljstvo školom (Bubić-Goreta, 2015).

Povezanost pripreme za budućnost i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Priprema za budućnost znači da pojedinac svojim vještinama, sposobnostima i znanjem osigurava prostor izučavanja koji najbolje odgovara njegovim interesiranjima. Osobe sa razvijenim socijalnim kompetencijama imaju visoko isprofilirane želje i ciljeve koje žele postići. Kao takve, često su ulazile u nova iskustva, oprobavale se u različitim poljima, pa su uspjele ustanoviti šta je to što im odgovara u budućnosti.

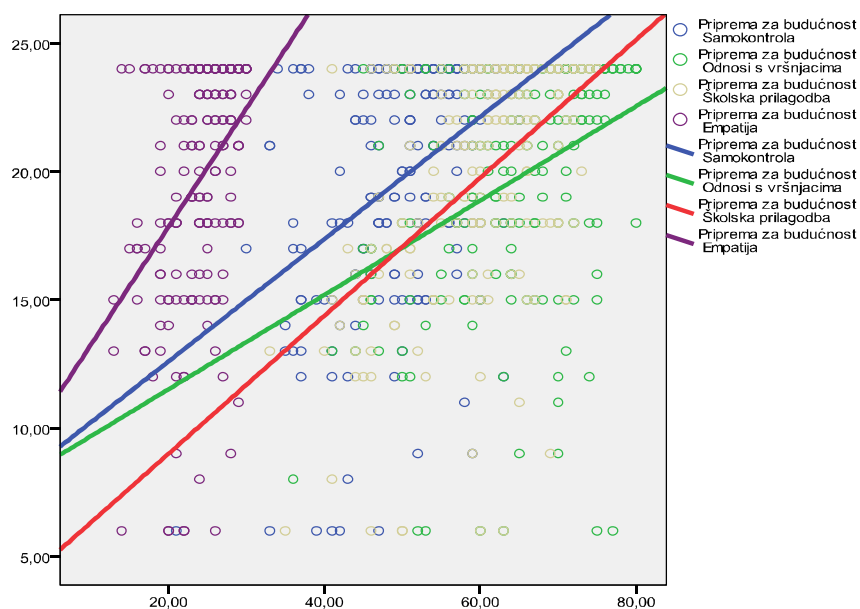
Socijalna kompetentnost predstavlja sposobnost razumijevanja drugih ljudi i snalaženje u međuljudskim odnosima (Bradberry, Greaves, 2006:47). Kroz uspostavljanje međuljudskih odnosa pojedinac može da priprema put za buduće planiranje. Uspostavljanje dobrih odnosa sa drugim ljudima nije samo sebi cilj, nego on mora da bude u funkciji postizanja planiranih rezultata kako bi se ljudi pokrenuli u određenom pravcu.

Iz skater-dijagrama 5 vidljivo je kako porast na skali kvaliteta pripreme za budućnost prati porast na skalama socijalnih

kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su apsolutnu povezanost priprema za budućnost sa socijalnim kompetencijama na svim subskalama. To nam pokazuje da je peta podhipoteza potvrđena. Statistička značajnost u *samokontroli* iznosi ($F=3,930$, $sig.=,000$), u *odnosima sa vršnjacima* ($F=4,721$, $sig.=,000$), u *školskoj prilagodbi* ($F=7,754$, $sig.=,000$) i *empatiji* ($F=4,112$, $sig.=,000$).

Pripremanje za budućnost uveliko ima veze sa socijalnim kompetencijama. Napredovanje u bilo čemu vezano je za kvalitet međuljudskih odnosa, samokontrolu i empatiju. S obzirom da su ljudi društvena bića, te su u interakciji veći dio vremena, socijalne kompetencije mogu odigrati značajnu ulogu.

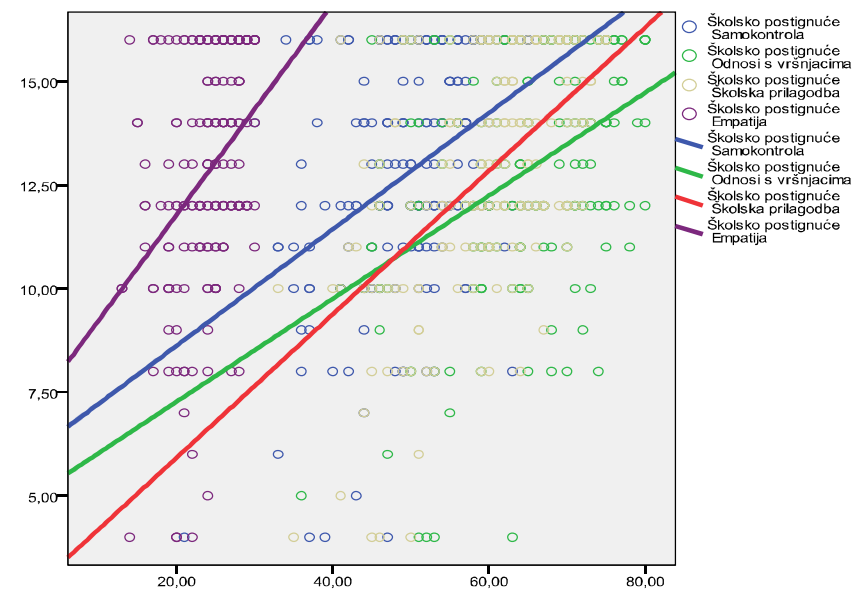
Scater dijagram 5. Odnos pripreme za budućnost i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

U ovom segmentu razmatramo društvene kompetencije koje su važne za svakog pojedinca i njegovo planiranje budućnosti. Svakako su važne i u školskom okruženju, gdje se socijalne kompetencije uveliko razvijaju.

Povezanost školskog postignuća i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Eldar i Ayvazo (2009; prema Opić, 2010:220) naglašavaju da je socijalna kompetencija nužna za učinkovita postignuća u školi i životu. Uspjeh u životu svake osobe je individualna kategorija, ali je svima zajednička socijalna interakcija. Manjak te socijalne interakcije, popraćene emocionalnim iskustvima i doživljajima, ne može nadomjestiti dominantan razvoj kognitivnog područja. Civilizacijsku razinu na kojoj se nalazimo postigli smo u socijalnom okruženju.

Značajni prediktori školskog uspjeha jesu snažniji osjećaj školske kompetencije i manje negativnih osjećaja prema školi (Brajša-Žganec i sar., 2009, prema Kuzmanović, Botić, 2012).

Scater dijagram 6. Odnos školskog postignuća i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Iz skater-dijagrama 6 vidljivo je kako porast na skali kvaliteta školskog postignuća prati porast na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su apsolutnu povezanost školskog postignuća i socijalnih kompetencija srednjoškolaca, čime smo potvrdili našu šestu podhipotezu. Statistička značajnost javlja se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to na: *samokontroli* ($F=$

4,276, sig.= ,000), *odnosu sa vršnjacima* ($F= 4,062$, sig.= ,000), *školskoj prilagodbi* ($F=8,340$, sig.= ,000) i *empatiji* ($F=3,011$, sig.= ,001). Iz rezultata vidimo da školsko postignuće uveliko zavisi od socijalnih kompetencija pojedinca. To su potvrdila i mnoga istraživanja, tako da učenici nižega samopoštovanja obično imaju lošiji školski uspjeh (Rijavec i sar., 1999, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009).

Školski uspjeh postaje značajan činilac slike o sebi (Biti, 1986, prema Kuzmanović, Botić, 2012).

Povezanost doživljaja učenja u školi i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

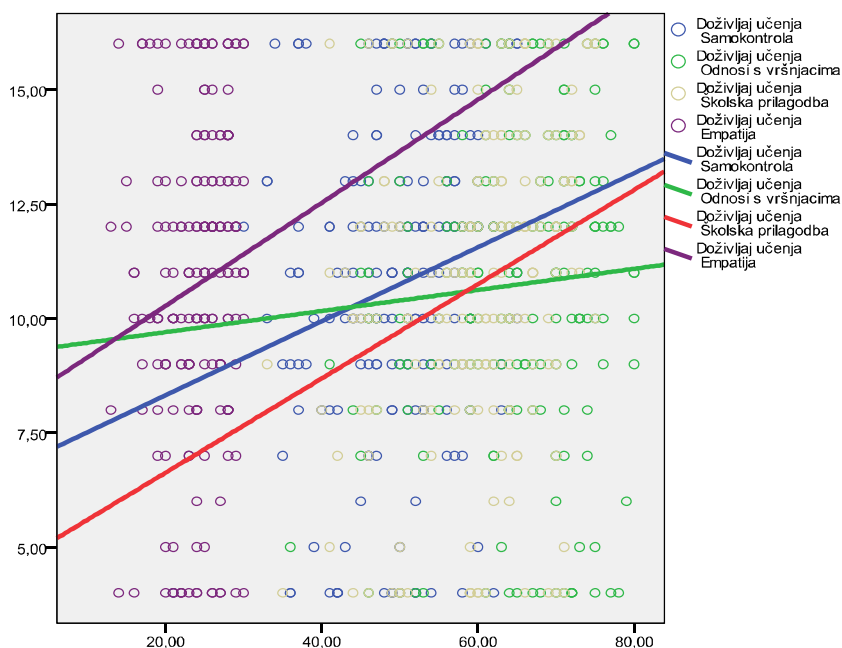
Učenici koji su usmjereni prema učenju, znanju ili zadatku žele unaprijediti svoje sposobnosti i razumijevanje gradiva, odnosno učenje je za njih samo po sebi cilj. Suprotno tome, učenici koji su usmjereni prema izvedbi nastoje demonstrirati svoje visoke sposobnosti i dobiti pozitivne procjene od drugih ljudi. Motivacija je od presudne važnosti za učenje i povezana je sa školskim uspjehom, pozitivnim stavovima prema školi, boljom disciplinom i većim zadovoljstvom učenika i učitelja (Vizek-Vidović i sar., 2003, prema Raboteg-Šarić i sar., 2009:699).

Ako se u učionicama izgradi podsticajno okruženje, u kojem učenici i nastavnici rado borave, učenici doživljavaju školu kao mjesto gdje su sigurni i sretni, te se time potiče i bolji uspjeh u učenju (Raboteg-Šarić i sar., 2009:699).

Iz skater-dijagrama 7 vidljivo je kako porast na skali kvaliteta doživljaja učenja u školi prati porast na skalama socijalnih kompetencija. Da bismo ustanovili da li je ova povezanost statistički značajna, uradili smo Anovu.

Rezultati Anove pokazali su nisku povezanost između doživljaja učenja i socijalnih kompetencija. Statistička značajnost javlja se samo na subskali *školska prilagodba* ($F=1,951$, sig.= ,031), na ostalim subskalama (*samokontrola*, *odnos sa vršnjacima* i *empatija*) nema statističke značajnosti, te je sedma podhipoteza djelomično potvrđena.

Istraživanje koje su proveli Brajša-Žganec i sar. (2009, prema Kuzmanović, Botić, 2012) pokazalo je kako učenici koji se rjeđe nedisciplinirano ponašaju doživljavaju učenje kao izazov, ocjenjuju svoje odnose s nastavnicima boljima, ali se i smatraju manje socijalno integriranima u školi.

Scater dijagram 7. Odnos doživljaja učenja u školi i socijalnih kompetencija srednjoškolaca

Doživljaj učenja kao izazovnog i zanimljivog najznačajniji je prediktor ne samo intrinzične motivacije za učenje nego i bolje školske discipline. Uz to, učenici koji se osjećaju kompetentnijima u školi, i koji ocjenjuju svoj odnos s nastavnicima boljim, također se rjeđe ponašaju na način koji ometa adekvatno odvijanje nastave i sudjelovanje u nastavnom procesu.

Doživljaj školske (ne)kompetencije važan je aspekt dječije slike o sebi, a iskustva neuspjeha na ovom području ugrožavaju samopouzdanje učenika, što dovodi do slabije motivacije za učenje i još slabijih rezultata u učenju (prema Raboteg-Šarić i sar., 2009:710).

Zaključak

Glavni zaključci provedenog istraživanja ukazuju da kvalitet školskog života uveliko može zavisi od razvijenosti socijalnih kompetencija. Povezanost pomenutih varijabli govori nam o njihovoj međuovisnosti, te da jačanjem jedne varijable pospešujemo i unapređujemo drugu. Iz tog međuodnosa, prema

kojem se treba senzibilizirati pristup, javljaju se kvalitetni odnosi unutar različitih situacija.

Hipoteze koje smo postavili na početku istraživanja pokazale su povezanost u kategorijama: 1. povezanost općeg zadovoljstva školom i socijalnih kompetencija; 2. povezanost negativnih osjećaja prema školi i socijalnih kompetencija; 3. povezanost odnosa sa nastavnicima i socijalne kompetencije; 4. povezanost socijalne integracije i socijalnih kompetencija; 5. povezanost školskog postignuća i socijalnih kompetencija i 6. povezanost doživljaja učenja i socijalnih kompetencija.

Statistička značajnost nalazi se na svim subskalama socijalnih kompetencija i općeg zadovoljstva školom, i to: *samokontrola* ($F=3,041$, $\text{sig.}=.000$); *odnosi sa vršnjacima* ($F=2,008$, $\text{sig.}=.017$), *školska prilagodba* ($F=4,162$, $\text{sig.}=.000$) i *empatija* ($F=2,440$, $\text{sig.}=.003$).

Djelimična povezanost socijalnih kompetencija i negativnih osjećaja prema školi javlja se samo na subskali školske prilagodbe ($F=1,982$, $\text{sig.}=.019$).

Također, statistička značajnost javlja se na svim subskalama socijalnih kompetencija povezanim sa odnosima sa nastavnicima, i to: *samokontroli* ($F=2,956$, $\text{sig.}=.000$), *odnosu sa vršnjacima* ($F=2,771$, $\text{sig.}=.001$), *školskoj prilagodbi* ($F=3,470$, $\text{sig.}=.000$) i *empatiji* ($F=2,335$, $\text{sig.}=.000$).

Najviše vrijednosti se javljaju u povezanosti socijalne integracije i socijalnih kompetencija. Statistička značajnost javlja se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to: *samokontrola* ($F=3,488$, $\text{sig.}=.000$), *odnosi sa vršnjacima* ($F=6,080$, $\text{sig.}=.000$), *školska prilagodba* ($F=6,285$, $\text{sig.}=.000$) i *empatija* ($F=5,867$, $\text{sig.}=.000$).

Rezultati istraživanja pokazuju apsolutnu povezanost priprema za budućnost sa socijalnim kompetencijama. Statistička značajnost u *samokontroli* iznosi ($F=3,930$, $\text{sig.}=.000$), u *odnosima sa vršnjacima* ($F=4,721$, $\text{sig.}=.000$), u *školskoj prilagodbi* ($F=7,754$, $\text{sig.}=.000$) i *empatiji* ($F=4,112$, $\text{sig.}=.000$).

Povezanost školskog postignuća i socijalnih kompetencija srednjoškolaca očituje se na svim subskalama socijalnih kompetencija, i to na: *samokontroli* ($F=4,276$, $\text{sig.}=.000$), *odnosu sa vršnjacima* ($F=4,062$, $\text{sig.}=.000$), *školskoj prilagodbi* ($F=8,340$, $\text{sig.}=.000$) i *empatiji* ($F=3,011$, $\text{sig.}=.001$).

Posljednja hipoteza pokazuje nisku povezanost doživljaja učenja sa socijalnim kompetencijama srednjoškolaca. Statistička

značajnost javlja se samo na subskali *školska prilagodba* ($F=1,951$, $\text{sig.} = ,031$).

Iz ovoga vidimo da je povezanost kvaliteta školskog života i socijalnih kompetencija izuzetno visoka: od ukupno šest potkategorija, visoka povezanost javlja se na četiri potkategorije, dok na dvije potkategorije javlja se djelimična povezanost. Ti rezultati ukazuju nam da je vještine socijalnih kompetencija neophodno razvijati radi uspješnog funkcioniranja u društvu, te da socijalne kompetencije nisu urođene, nego ih je moguće razvijati, posebno tokom školovanja.

S obzirom da u današnjici postoji potreba za razvojem socijalnih kompetencija, te da raširenost tehnologije (tableta, telefona), ne ide u prilog tome, javlja se potreba za akcionim planom koji bi se mogao integrirati u školski sistem. Školski sistem je područje gdje je moguće razraditi posebne akcije i programe koji direktno utječu na razvoj socijalnih kompetencija mladih. Jedan od ciljeva odgoja i obrazovanja današnjeg društva trebao bi biti upravo to.

Literatura

- Ainley, J. i Bourke, S. (1992), Student views of primary schooling, *Research Papers in Education*, 7(2),107-28.
- Blažević, I. (2015), *Utjecaj školskoga kurikuluma na socijalni razvoj učenika*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet.
- Bradberry, T., Greaves, J. (2006), *Emocionalna inteligencija*, Priručnik, Beograd:Beoknjiga.
- Bubić, A. i Goreta, I. (2015), Akademske i socijalne odrednice općeg zadovoljstva školom, *Psihologijske teme*, 24, 473-493.
- Buljubašić-Kuzmanović, V.(2010), Socijalna kompetencija i vršnjački odnosi u školi, *Pedagogijska istraživanja*, 7(2), str.191-203.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. i Botić, T. (2012), Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole, *Život i škola*, br.27 (1/2012)58.,str.38-54.
- Katz, L.G. i McClellan, D.E. (2005), *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije: uloga odgajateljica i učiteljica*, Zagreb: Educa.

- Klarin, M.(2004), *Uloga socijalne podrške vršnjaka i vršnjačkih odnosa u usamljenosti predadolescenata i adolescenata*, Društvena istraživanja, Zagreb, str.1081-1097.
- Kranželić-Tavra, V. (2002), *Rizični i zaštitni čimbenici u školskom okruženju kao temelji uspješne prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih*, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol. 38, br.1, str.1-12.
- Lacković-Grgin, K. (2005), *Psihologija adolescencije*, Naklada Slap, Jastrebarsko
- Mansell, L., Weber, J.L., Moore, P.C., Johnson, D., Williams, E., Ward, W., Robbins, J.M., Phillips, B.A. (2014), School Bonding in Early Adolescence: Psychometrics of the Brief Survey of School Bonding, *Journal of Early Adolescence*, 1–31.
- Markuš, M. (2010), Socijalna kompetentnost- jedna od ključnih kompetencija, *Napredak* 151 (3-4), str.432-444.
- Opić, S. (2010), Mogući program razvoja socijalne kompetencije učenika u primarnom obrazovanju, *Pedagogijska istraživanja*, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 7(2), 219-230
- Perrenoud, P. (2002), *Key Competencies*, Bruxelles:Eurydice, European Unit.
- Petrović, J. i Zotović, M. (2007), Prihvaćenost u grupi vršnjaka i emocionalna kompetencija dece preadolescentnog uzrasta, *Psihologija*, 40(3), Novi Sad: Filozofski fakultet, str.431-445.
- Previšić, V. (2007), *Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura*. Zagreb: Školska knjiga, str.15-37.
- Raboteg-Šarić, Z., Šakić, M., Brajša-Žganec, A. (2009), Kvaliteta života u osnovnoj školi: povezanost sa školskim uspjehom, motivacijom i ponašanjem učenika, *Društvena istraživanja*, Zagreb br. 4-5 (102-103), str.697-716
- Suzić, N.(2005); *Pedagogija za XXI vijek*, Banja Luka, TT-Centar
- Walker, H.M. & McConnell, S.R. (1995), Walker-McConnell scale of social competence and school adjustment: Adolescent version, *User's manual*, San Diego, CA: Singular Singular Publishing Group.
- Zvzdić, S. (2015), Socijalna podrška i rezilijencija kod djece i adolescenata, Filozofski fakultet, Sarajevo, Elektronsko izdanje <http://www.ff-eizdavastvo.ba/Knjige.aspx>

THE CORRELATION BETWEEN THE QUALITY OF SCHOOL LIFE AND SOCIAL COMPETENCES AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Senada Fejzić, MA

Abstract

The development of social competences represents an integrated part of an individual's development and is important for the proper functioning within the society. The excessive focus of school on the students' cognitive development more often leads to neglecting the development of students' social competences, which are crucial to the students' healthy prosocial development. Social competences are analyzed within the fields of pedagogical and psychological sciences, lately being attached particular importance. The most convenient for exploring the level of the development of social competences is the school environment, given that students spend most of the time there.

The aim of our research was to investigate the correlation between the quality of school environment and social competences among high school students (technical and general-education high schools). The present study results were obtained employing a content analysis method (the theoretical part), a survey method, and a survey technique.

The results show that the quality of school life is strongly correlated to the level of the development of students' social competences. The strongest correlation is observed in the subcategories: general school satisfaction, social integration and preparation for the future, while in the sub-categories of negative feelings toward school and learning experience the correlation is partial.

The findings of the current paper might serve as a prelude to planning programs, within school curricula, aimed at improving students' social competences.

Keywords: social competences, quality of school life, school adaptation, teachers, adolescents

م ر . سنادة فيزيتش ، المدرسة الابتدائية " حسن كيافيا بروشتشاك " زينيتسا

العلاقة بين نوعية الحياة المدرسية والكفاءات الاجتماعية لدى طلاب المدارس الثانوية

ملخص

تطوير الكفاءات الاجتماعية هو جزء لا يتجزأ من تنمية الفرد ، ويعتبر مهما للعمل المتكيف مع المجتمع . ان الدور المعرفي المبالغ فيه للمدارس يهمل على نحو متزايد تطوير الكفاءات الاجتماعية بين الطلاب والتي تعتبر حاسمة للتنمية الاجتماعية السليمة للطلاب . تمثل الكفاءات الاجتماعية مجال عمل العلوم التربوية والنفسية والتي حظيت مؤخرا بأهمية خاصة . ويعتبر أنسب مجال لاستكشاف مستوى الكفاءات الاجتماعية هو البيئة المدرسية حيث يقضي الطلاب معظم وقتهم هناك .

الهدف من هذا البحث هو استكشاف العلاقة بين نوعية البيئة المدرسية و الكفاءات الاجتماعية لدى طلاب المدارس الثانوية (الفرع العلمي والأدبي والتقني) . تم جمع البيانات التي تم الحصول عليها من خلال تحليل المحتوى (الجزء النظري) وطريقة المسح والاستطلاع . تشير النتائج الى أن نوعية الحياة المدرسية ترتبط الى حد كبير مع مستوى تطوير الكفاءات الاجتماعية بين الطلاب . أعلى ترابط يتم قراءته في الفئات الفرعية : الرضا العام عن المدرسة ، التكامل الاجتماعي والتحضير للمستقبل ، بينما في الفئات الفرعية : المشاعر السلبية نحو المدرسة وتجربة التعليم فانها تظهر علاقة جزئية .

يمكن أن تكون نتائج هذا البحث مقدمة لتخطيط برامج العمل ضمن المناهج الدراسية بهدف تحسين الكفاءات الاجتماعية للطلاب .

الكلمات المفتاحية : الكفاءات الاجتماعية ، نوعية الحياة المدرسية ، التكيف مع المدرسة ،

المعلمون ، المراهقون